

Sprawa C-806/21

Streszczenie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym na podstawie art. 98 ust. 1 regulaminu postępowania przed Trybunałem Sprawiedliwości

Data wpływu:

21 grudnia 2021 r.

Oznaczenie sądu odsyłającego:

Hoge Raad der Nederlanden (Niderlandy)

Data wydania postanowienia o wystąpieniu z wnioskiem o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym:

14 grudnia 2021 r.

Oskarżyciel:

Openbaar Ministerie

Postępowanie karne przeciwko:

TF

Przedmiot postępowania głównego

Kasacja od wyroku uniewinniającego od zarzutu popełnienia czynu polegającego na niedopełnieniu wynikającego z art. 8 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 273/2004 obowiązku powiadamiania między innymi o przewozie i posiadaniu znacznych ilości prekursorów narkotykowych.

Przedmiot i podstawa prawna wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

W postępowaniu kasacyjnym, w ramach badania czy zarzucany czyn należy uznać za udowodniony, powstało pytanie czy zawarte w art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 273/2004 pojęcia „podmioty gospodarcze” i „okoliczności” należy interpretować szeroko czy wąsko.

Pytania prejudycjalne

1. Czy osoby fizyczne i prawne – uczestniczące we wprowadzaniu do obrotu substancji sklasyfikowanych w taki sposób, że udział ten stanowi czyn zabroniony, podlegający karze na podstawie art. 2 ust. 1 zdanie prowadzące i lit. d) decyzji ramowej 2004/757 - należy uznać za „podmioty gospodarcze” w rozumieniu art. 2 lit. d) rozporządzenia nr 273/2004?

Jeśli odpowiedź na pytanie pierwsze będzie twierdząca:

2a. Czy zachowania podmiotu gospodarczego, o których mowa w pytaniu pierwszym, stanowią „okoliczności” w rozumieniu art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 273/2004?

2b. Czy zachowania takie jak odbiór, przewóz i składowanie substancji sklasyfikowanych stanowią „okoliczności” w rozumieniu art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 273/2004, jeżeli nie mają one na celu dostarczenia tych substancji osobie trzeciej?

Powołane przepisy prawa Unii

Motywy 1, 2, 3, 6, 10, 11, 12 i 13, art. 1 i 2, art. 3 ust. 1–4 i 6, art. 4 ust. 1–3, art. 5, 7, 8, 10 i 12 rozporządzenia (WE) nr 273/2004,

Artykuł 1 zdanie wprowadzające i pkt 2, art. 2 ust. 1 lit. d) decyzji ramowej 2004/757/WSiSW

Artykuły 47 i 48 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej

Powołane przepisy prawa krajowego

Artykuł 2 Wet voorkoming misbruik van chemicaliën (ustawy o zapobieganiu niewłaściwemu stosowaniu substancji chemicznych)

Artykuł 1 ust. 1° Wet op de economische delicten (ustawy o przestępstwach gospodarczych)

Artykuły 2, 10 i 10a Opiumwet (ustawy o środkach odurzających)

Zwięzłe przedstawienie stanu faktycznego i postępowania głównego

- 1 TF (zwany dalej „podejrzany”) używał wynajętego we własnym imieniu samochodu dostawczego do przewozu substancji chemicznych (w tym kwasu solnego i siarkowego) pomiędzy Liège (Belgia) a różnymi miejscami w Niderlandach. Nie miał on żadnego wiarygodnego, ani weryfikowalnego wyjaśnienia dotyczącego ewentualnego legalnego przeznaczenia tych substancji

chemicznych. Pomimo tego, że większość towarów nie była etykietowana, podejrzany wiedział, że są to substancje chemiczne i przewoził te substancje w ramach usługi koleżeńskiej bez umowy o przewóz.

- 2 Bezspornym jest, że podejrzany musiał wiedzieć, że istniało duże prawdopodobieństwo, które zaakceptował, że przedmiotowe substancje chemiczne zostaną - jako „prekursory narkotykowe” - użyte do nielegalnej produkcji narkotyków syntetycznych.
- 3 W związku z tym jednym zachowaniem zarzucono mu popełnienie dwóch czynów zabronionych, a mianowicie naruszenie art. 10a Opiumwet oraz niedopełnienie przewidzianego w art. 8 ust. 1 rozporządzenia (WE) nr 273/2004 obowiązku powiadamiania przez podmioty gospodarcze o [określonych w tym przepisie] okolicznościach.
- 4 W postępowaniu w drugiej instancji podejrzany został skazany za pierwsze przestępstwo, ale uniewinniony od drugiego. Sąd drugiej instancji w następujący sposób uzasadnił to orzeczenie.
- 5 System kontroli ustanowiony rozporządzeniem nr 273/2004 ma na celu osiągnięcie równowagi pomiędzy nielegalnym stosowaniem chemikaliów do produkcji narkotyków, a ich stosowaniem do celów zgodnych z prawem przez przemysł chemiczny.
- 6 W tym celu nałożono na podmioty gospodarcze obowiązek powiadamiania właściwych organów o wszelkich okolicznościach, które mogą budzić podejrzenie, że dane substancje mogą być wykorzystywane do celów nielegalnego wytwarzania narkotyków.
- 7 Zawarte w akcie oskarżenia pojęcia „podmioty gospodarcze” i „okoliczności” należy uważać za użyte w takim samym znaczeniu, jakie zostało im nadane w art. 8 ust. 1 rzeczonego rozporządzenia.
- 8 W oparciu o szerokie rozumienie pierwszego z tych pojęć – „podmiot gospodarczy” – oskarżonego można uznać za taki podmiot. Jednakże rodzaj rzeczywistego zachowania oskarżonego i okoliczności, w jakich miało ono miejsce nie są tego rodzaju, aby w niniejszej sprawie można było mówić o podlegających obowiązkowi zgłoszenia „okolicznościach” w rozumieniu art. 8 ust. 1 rozporządzenie nr 273/2004. Nie zostały zatem wypełnione znamiona czynu opisanego w tym punkcie aktu oskarżenia, co musi skutkować uniewinnieniem.
- 9 Openbaar Ministerie (prokuratura) wniosła skargę kasacyjną kwestionując zasadność uniewinnienia.

Najważniejsze argumenty stron w postępowaniu głównym

- 10 W kasacji oskarżyciel podnosi zasadniczo, że – z uwagi na cel rozporządzenia nr 273/2004 – pojęcie „okoliczności”, o którym mowa w art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 273/2004 należy interpretować szeroko.

Zwięzłe uzasadnienie wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym

- 11 Punktem wyjścia niniejszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym jest to, iż zostało udowodnione, że podejrzany, odbierając sklasyfikowane substancje z przedsiębiorstwa zajmującego się wytwarzaniem substancji chemicznych w Liège, a następnie przewożąc je i składując w różnych miejscach w Niderlandach, przygotowywał lub ułatwiał popełnienie przestępstw karalnych na podstawie Opiumwet. Przedmiotowe zachowania zostały uznane za podlegające karze między innymi w ramach wykonania decyzji ramowej 2004/757, której art. 2 ust. 1 stanowi, że każde państwo członkowskie zapewnia karalność wytwarzania, przewozu lub rozprowadzania półproduktów, wiedząc, że mają one być użyte do celów nielegalnej produkcji lub wytwarzania narkotyków.
- 12 Pytanie, jakie powstało na etapie kasacji, dotyczy kwestii tego, czy sąd drugiej instancji błędnie uznał, że podejrzany swoim zachowaniem nie dopuścił się jednocześnie określonego w art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 273/2004 naruszenia polegającego na niedopełnieniu spoczywającego na podmiotach gospodarczych obowiązku powiadamiania właściwych organach o okolicznościach z udziałem substancji sklasyfikowanych. Zgodnie z art. 12 tego rozporządzenia, naruszenie tego przepisu musi zostać zagrożone karą skuteczną, proporcjonalną i odstraszającą i zgodnie z prawem niderlandzkim stanowi ono przestępstwo gospodarcze.
- 13 Powstaje zatem pytanie czy celem prawodawcy Unii było wprowadzenie takiego rozwiązania, zgodnie z którym osoba (prawna) jednym zachowaniem (przewóz substancji chemicznych) popełnia oba wyżej opisane przestępstwa.
- 14 Rozporządzenie nr 273/2004 ma na celu zapobieganie zachowaniu, o którym mowa w decyzji ramowej 2004/757, a mianowicie nielegalnemu handlowi narkotykami, poprzez nałożenie na podmioty gospodarcze obowiązku powiadamiania o okolicznościach z udziałem substancji sklasyfikowanych. Przepisy unijne można zatem rozumieć w ten sposób, że mają one na celu dokonanie wyraźnego rozgraniczenia pomiędzy czynami, które mają zgodnie z tymi przepisami podlegać karze: podejrzany albo dopuszcza się – jako podmiot gospodarczy – naruszenia obowiązku powiadamiania, o którym mowa w art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 273/2004, albo dopuszcza się jednego z zachowań, które podlegają karze na podstawie decyzji ramowej (przestępstwa, o których mowa w Opiumwet).
- 15 Możliwa jest również inna wykładnia, zgodnie z którą na podejrzanym, który popełnia czyn z udziałem substancji sklasyfikowanych, który ma podlegać karze

na podstawie decyzji ramowej 2004/757, spoczywa jednocześnie wynikający z art. 8 ust. 1 rozporządzenia 273/2004 obowiązek powiadamiania.

- 16 Powstaje zatem pytanie, jakie są (mogłyby być) konsekwencje powyższego, biorąc pod uwagę zasadę nemo tenetur, która wynika między innymi z art. 47 i 48 Karty praw podstawowych Unii Europejskiej oraz art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności. Z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka oraz z Karty wynika, że zasada ta może wykluczać ściganie i karanie podejrzanego za przestępstwa na podstawie informacji udzielonych przez podejrzanego pod przymusem – rozumianym również jako zagrożenie sankcją karną – w zakresie, w jakim ta informacja dotyczy złożonego przez niego oświadczenia, niezależnie czy było ono złożone w formie dokumentu. Nie można także wykluczyć, że podejrzanym mógłby – w przypadku zgłoszenia, w ramach obowiązku powiadamiania, swojego własnego przestępczego działania – uniknąć w ten sposób ścigania i ukarania za naruszenie Opiumwet, a przynajmniej spowodować powstanie w tym zakresie pewnych komplikacji.
- 17 Dyrektywa 2015/849 w sprawie zapobiegania wykorzystywaniu systemu finansowego do prania pieniędzy lub finansowania terroryzmu stanowi, że ujawnienie przez podmiot zobowiązany informacji w dobrej wierze nie naraża tego podmiotu na jakiegokolwiek rodzaju odpowiedzialność. Rozporządzenie nr 273/2004 nie zawiera analogicznej klauzuli i dlatego – w przeciwieństwie do wyżej wymienionej dyrektywy – nie oferuje żadnej ochrony przed ewentualnymi naruszeniami zasady nemo tenetur.
- 18 W tym kontekście pojawia się pytanie, w jaki sposób należy interpretować pojęcia „podmiot gospodarczy” i „okoliczności” w rozumieniu rozporządzenia nr 273/2004. W przypadku dokonania szerokiej wykładni obu pojęć, zgodnie z którą na podejrzanym ciążył w niniejszej sprawie obowiązek powiadomienia, wyżej wymienione konsekwencje stają się bardziej widoczne. Sytuacja jest odmienna, jeżeli oba te pojęcia lub którekolwiek z nich interpretuje się wąsko. Należy przy tym wskazać, co następuje.
- 19 Sąd drugiej instancji dokonał w niniejszej sprawie w sposób wyraźny szerokiej wykładni pojęcia „podmiotu gospodarczego”, zgodnie z którą pojęcie to odnosi się także do podejrzanego, którego zachowania stanowiły jednocześnie czyn, który podlega karze na podstawie decyzji ramowej. Sąd ten uznał jednak podejrzanego za podmiot gospodarczy na podstawie ustaleń, zgodnie z którymi podejrzanym odbierał substancje chemiczne od przedsiębiorstwa zajmującego się ich wytwarzaniem i przewoził je, i składował w różnych miejscach w Niderlandach.
- 20 Ta szeroka wykładnia oznacza, że każda osoba zajmująca się przewożeniem i składowaniem substancji sklasyfikowanych może zostać uznana za podmiot gospodarczy, na którym ciąży – w razie zaistnienia okoliczności [w rozumieniu rozporządzenia 273/2004] – obowiązek powiadamiania. Argumentem przemawiającym za tym podejściem jest fakt, że rozporządzenie definiuje termin

„podmiot gospodarczy” szeroko, a mianowicie jako „każdą osobę fizyczną lub prawną zajmującą się wprowadzaniem do obrotu substancji sklasyfikowanych”. W ten sposób zapewnia się również, że określone w rozporządzeniu obowiązki – które mają na celu zapobieganie nielegalnemu wykorzystywaniu prekursorów narkotykowych – dotyczą jak najszerzej grupy podmiotów. Nie chodzi przy tym wyłącznie o wspomniany już obowiązek powiadamiania, o którym mowa w art. 8 ust. 1, lecz również o inne zawarte w rozporządzeniu 273/2004 przepisy odnoszące się do podmiotów gospodarczych.

- 21 Jednak wąska interpretacja tego terminu, zgodnie z którą za podmioty gospodarcze uznaje się wyłącznie osoby (prawne), które nie są zaangażowane w handel substancjami sklasyfikowanymi, który podlega karze na podstawie decyzji ramowej, ściśle odpowiada definicji terminu podmiot gospodarczy określonej we wniosku dotyczącym zmiany rozporządzenia nr 273/2004 [COM(2012)548]. W uzasadnieniu do tego wniosku podmioty gospodarcze zostały określone jako „producenci, dystrybutorzy, pośrednicy, importerzy, eksporterzy i hurtownicy substancji chemicznych prowadzący działalność w zakresie *legalnego* handlu prekursorami narkotykowym”. Może to stanowić potwierdzenie dla stanowiska, zgodnie z którym intencją prawodawcy Unii w ramach analizowanego rozporządzenia nie było uznanie za „podmiot gospodarczy” jakiegokolwiek osoby zaangażowanej w jakąkolwiek formę handlu substancjami sklasyfikowanymi, również gdyby chodziło o zachowania nielegalne. Wykładnia taka prowadzi do powstania kompleksowego systemu prawa Unii, w ramach którego rozporządzenie nr 273/2004 i decyzja ramowa 2004/757 obejmują odrębne od siebie zachowania, które są lub mogą być uznane za karalne i uniemożliwiają, aby oskarżony, który dopuszcza się przestępstwa w rozumieniu Opiumwet, dopuszczał się jednocześnie naruszenia obowiązku powiadamiania. W ramach tego podejścia podejrzany nie jest zobowiązany do powiadamiania o popełnionych przez siebie czynach zabronionych odnoszących się do substancji sklasyfikowanych, co zapobiega komplikacjom wynikającym z zasady *nemo tenetur*.
- 22 Dobrze rozgraniczenie zachowań opisanych w rozporządzeniu nr 273/2004 i w decyzji ramowej 2004/757 można również uzyskać poprzez dokonanie ścisłej wykładni terminu „okoliczności” w ten sposób, że pojęcie to nie odnosiłoby się do zachowań, które mają bezpośredni związek z czynami zabronionymi popełnionymi przez sam podmiot gospodarczy.
- 23 Przeciwno takiej ścisłej wykładni przemawia brzmienie art. 8 ust. 1 rozporządzenia nr 273/2004. Przepis ten mówi bowiem o „wszelkich okolicznościach, takich jak nietypowe zamówienia lub transakcje z udziałem substancji sklasyfikowanych, które mogą budzić podejrzenie, iż takie substancje, które mają być wprowadzane do obrotu, mogą być wykorzystywane do celów nielegalnego wytwarzania środków odurzających lub substancji psychotropowych”. Wydaje się, że zachowania będące przedmiotem niniejszej sprawy – przewóz i składowanie substancji sklasyfikowanych – mogą mieścić się w ramach tej definicji.

- 24 W przypadku, jeżeli pojęcia „okoliczności” nie należy interpretować wąsko, to dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy karnej istotne jest jeszcze pytanie, czy w ramach wykładni tego pojęcia należy uwzględniać także rodzaj danych zachowań, w tym sensie, że zachowania te muszą mieć na celu (bezpośrednie) udostępnienie substancji sklasyfikowanych osobie trzeciej. W przypadku przyjęcia tego podejścia, nie byłoby mowy o okolicznościach [w rozumieniu rozporządzenia 273/2004], gdyby przewóz i składowanie substancji sklasyfikowanych odbywało się w celu popełnienia tam – samemu lub wspólnie z innymi – przestępstw, o których mowa w Opiumwet.
- 25 Z powyższego jasno wynika, że pojęcia „podmiot gospodarczy” i „okoliczności” w rozumieniu rozporządzenia nr 273/2004 mogą być interpretowane w różny sposób. Wykładnia, jakiej podlegać powinny te pojęcia, ma znaczenie dla rozstrzygnięcia przedmiotowej sprawy. Ponadto zakres ustanowionego w art. 8 ust. 1 rozporządzenia 273/2004 obowiązku powiadamiania może mieć także wpływ na stosunek do czynów, które podlegają karze na podstawie art. 2 ust. 1 lit. d) decyzji ramowej 2004/757 oraz na zasadę nemo tenetur.